

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ**

**ЗБІРНИК
НАУКОВИХ ПРАЦЬ**

Донецького державного університету
управління

ТОМ XX

**Серія “Економіка”
Випуск 311 “Проблеми та
перспективи забезпечення
стабільного соціально-
економічного розвитку”**

Маріуполь 2019

УДК 33(08)

Збірник наукових праць Донецького державного університету управління «Проблеми та перспективи забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку». Серія «Економіка». Т. XX, вип. 311. – Маріуполь, ДонДУУ, 2019. – 302 с.

Засновник: Донецький державний університет управління

Редакційна колегія:

головний редактор – д.держ.упр., проф. Марова С.Ф.;

заступник головного редактора – д.е.н., проф. Балуєва О.В.;

д.е.н., проф., академік НАН України Амоша О.І. (Інститут економіки промисловості НАН України);

д.е.н., проф. Бардась А.В. (Державний вищий навчальний заклад «Національний гірничий університет»);

д.е.н., доц. Бойко Л.М. (Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка);

д.соц.н., проф. Бурегга В.В. (Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»);

д.е.н., проф. Дубницький В.І. (Український державний хіміко-технологічний університет);

д.е.н., проф. Дятлова В.В. (Донецький державний університет управління);

д.е.н., проф. Прокопенко О.В. (Сумський державний університет);

д.е.н., проф. Смерічевський С.Ф. (Донецький державний університет управління);

д.е.н., проф. Солоха Д.В. (Київський національний університет культури і мистецтв);

д.е.н., проф. Сохнич А.Я. (Львівський національний аграрний університет Міністерства аграрної політики та продовольства України);

д.держ.упр., проф. Токарева В.І. (Донецький державний університет управління);

д.ю.н., проф., чл.-кор. НАПрН України Устименко В.А. (Інститут економіко-правових досліджень НАН України)

Збірник розрахований на науковців, працівників органів державної влади і органів місцевого самоврядування, викладачів вищої школи, аспірантів, магістрів і студентів.

Затверджений Наказом Міністерства освіти і науки України від 21.12.2015 р. № 1328 як фахове видання з економічних наук.

Адреса редакції: 87513, м. Маріуполь, вул. Карпинського, 58.

Телефон: (0629) 38-97-74

Видається за рішенням Вченої ради ДонДУУ.

© Донецький державний
університет управління,
2019

ЗМІСТ:

Токарева В. І., Солоха Д. В. МІЖРЕГІОНАЛЬНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО: УГОДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.	6
Бойченко Е. Б., Костенко А. М., Дроботенко Я. М. ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО СОЦІУМУ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	14
Заблудська І. В., Белоусова Л. І. КОНТЕНТ СУЧАСНИХ РЕГІОНАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ФОРМ: УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ	26
Коніщева Н. Й., Казачковська Г. В. ШЛЯХИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ НА ТЕРИТОРІЯХ НАЦІОНАЛЬНИХ ПРИРОДНИХ ПАРКІВ	35
Савченко М. В., Солоненко Ю. В. МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ СІМЕЙНОГО БІЗНЕСУ	50
Бондаренко В. М., Павлова А. І. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ МОЖЛИВОСТЕЙ ТА ПРІОРИТЕТІВ РОЗМІЩЕННЯ БІЗНЕСУ В РЕГІОНІ	63
Маліч Л. А., Гашутіна О. Е. ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМУ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ НА СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ	75
Ковальова М. Л. МОТИВАЦІЯ В МІЖНАРОДНОМУ МЕНЕДЖЕНТІ: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ	84
Андрусак Н. О. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РЕГІОНАХ УКРАЇНИ	93
Белявцева В. В., Рудаченко О. О. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ В ОБЛАСНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ НА ПРИКЛАДІ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	102
Татарченко О. М. ВИБІР ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ МІЖРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	114
Тудейко К. В. КОНЦЕПЦІЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ ОСВІТИ РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ	125
Поважний О. С., Чернишов О. Ю. ІННОВАЦІЙНО-ОСВІТНІ КЛАСТЕРИ ЯК МЕТОД АКТИВІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ	132
Коломицева О. В., Васильченко Л. С. УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМИ ОСВІТНИМИ МЕРЕЖАМИ: МАРКЕТИНГОВИЙ ПІДХІД	140
Кудріна О. Ю. ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНИХ КЛАСТЕРІВ ЯК ОДИН ІЗ ІНСТРУМЕНТІВ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ	148
Фінагіна О. В., Павловська А. С., Власенко В. М. АНТИКРИЗОВА ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА: ПІДТРИМКА МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ	158
Стащук О. В., Борисюк О. В. ОСОБЛИВОСТІ ЖИТЛОВОГО БУДІВНИЦТВА В УКРАЇНІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД ТА ЗАРУБІЖНІ РЕАЛІЇ	167
Буряк Є. В. КОМУНІКАЦІЇ В СИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В РЕГІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ	177

Панкова Л. І. ЕКОНОМІЧНІ ІНТЕРЕСИ ДІАГНОСТУВАННЯ ПРОЦЕСУ РЕГІОНАЛЬНОЇ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ.....	189
Юдіна О. І. ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА	200
Якушев О. В. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНО-ОСВІТНІХ КЛАСТЕРНИХ ФОРМ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	211
Юдіна О. І. ОЦІНКА СТУПЕНЯ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ПІДПРИЄМСТВА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА НА ОСНОВІ ІНДИКАТОРІВ ДИНАМІЧНОГО РОЗВИТКУ ФАКТОРІВ ВИРОБНИЦТВА	222
Борецька Ю. В. ОСНОВНІ ПІДХОДИ ЩОДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ.....	235
Атаманчук З. А. ТУРИЗМ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ: БАЗОВІ ПОНЯТТЯ, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	245
Дятлова Ю. В. МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ КОНКУРЕНТНОЇ ІНТЕРНАЛІЗАЦІЇ: МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ	255
Рекова Н. Ю., Мальований Б. Ю. УДОСКОНАЛЕННЯ СТАНУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	266
Олійник П. О. АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ В ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ	279
Гуржий Т. О. НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН ДОМОГОСПОДАРСТВА ІЗ ФІНАНСОВИМИ ТА НЕ ФІНАНСОВИМИ КОРПОРАЦІЯМИ	290

CONTENTS:

Tokareva V., Solokha D. INTER-REGIONAL COOPERATION: AGREEMENTS AND PROSPECTS	6
Boichenko E., Kostenko A., Drobotenko Ya. FEATURES OF REPRODUCTION OF REGIONAL SOCIETY IN THE CONDITIONS OF INFORMATION COMMUNITY	14
Zablodska I., Belousova L. CONTENT OF MODERN REGIONAL INNOVATIVE FORMS: ADMINISTRATIVE ASPECT	26
Konishcheva N., Kazachkovskaya G. WAYS OF SUSTAINABLE TOURISM DEVELOPMENT IN THE TERRITORIES OF NATIONAL NATURAL PARKS	35
Savchenko M., Solonenko Yu. METHODOLOGICAL APPROACH TO ESTIMATION OF SUSTAINABILITY OF FAMILY BUSINESS ENTERPRISES	50
Bondarenko V., Pavlova A. METHODOLOGICAL BASIS OF ASSESSMENT OF BUSINESS POSSIBILITIES AND PRIORITIES IN THE REGION	63
Malich L., Gashutina Ye. INNOVATIVE ASPECTS OF THE REALIZATION OF THE CRISIS MANAGEMENT MECHANISM IN MODERN ENTERPRISES OF UKRAINE.....	75
Kovalova M. MOTIVATION IN AN INTERNATIONAL MANAGER: THE ESSENCE AND FEATURES.....	84
Andrusiak N. FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF THE INVESTMENT AND INNOVATION COMPONENT OF THE ECOLOGICAL AND ECONOMIC SECURITY OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITY IN THE REGIONS OF UKRAINE	93

Belyavceva V., Rudachenko O. THEORETICAL-METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF FORMATION OF BUDGET POLICY IN REGIONAL TERRITORIAL COMMUNITIES ON THE EXAMPLE OF THE KHARKIV REGION	102
Tatarchenko O. SELECTION OF ORGANIZATIONAL FORMS OF INTERREGIONAL COOPERATION	114
Tuleika K. CONCEPT OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN EDUCATION OF BELARUS REPUBLIC	125
Povazhnyi O., Chernishov O. INNOVATION AND EDUCATION CLUSTERS AS A METHOD OF ACTIVATING THE ACTIVITY OF THE REGIONAL ECONOMY	132
Kolomytseva O., Vasilchenko L. REGIONAL EDUCATION NETWORKS MANAGEMENT: A MARKETING APPROACH	140
Kudrina O. FORMATION AND DEVELOPMENT OF INNOVATION CLUSTERS AS ONE OF THE INSTRUMENTS TO INCREASE THE COMPETITIVENESS OF THE REGION.....	148
Finahina O., Pavlovska A., Vlasenko V. ANTI-CRISIS ECONOMIC POLICY: SUPPORTING SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES	158
Stashhuk O., Borisiuk O. FEATURES OF HOUSING CONSTRUCTION IN UKRAINE: DOMESTIC EXPERIENCE AND FOREIGN REALITIES	167
Buryak Ev. COMMUNICATIONS IN THE SYSTEM OF INFORMATION MANAGEMENT OF INTEGRATION PROCESSES IN REGIONAL ECONOMY	177
Pankova L. ECONOMIC INTERESTS OF DIAGNOSTIC OF THE REGIONAL CLUSTERIZATION PROCESS	189
Judina O. FORMATION OF THE MECHANISM OF SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT OF A HOTEL AND RESTAURANT MANAGEMENT ENTERPRISE	200
Yakushev O. CONCEPTUAL BASES OF CREATION OF INNOVATIVE EDUCATIONAL CLUSTER FORMS OF REGIONAL DEVELOPMENT	211
Judina O. ASSESSMENT OF THE STAGE OF SUSTAINABLE ECONOMIC GROWTH OF THE HOTEL AND RESTAURANT ENTERPRISE ON THE BASIS OF THE DYNAMIC DEVELOPMENT DEVELOPMENT INDICATORS	222
Boretska Ju. BASIC APPROACHES TO ASSESS THE EFFECTIVENESS OF INVESTMENT IN THE AGRARIAN SECTOR	235
Atamanchuk Z. RURAL TOURISM IN UKRAINE AND IN THE WORLD: BASIC CONCEPTS, TRENDS AND PERSPECTIVES	245
Dyatlova Yu. MECHANISM OF DEVELOPMENT OF THE BANKING SECTOR OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF COMPETITIVE INTERNALIZATION: METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF FORMATION	255
Rekova N. Yu., Malovany B. Yu. IMPROVEMENT OF THE FINANCIAL SECURITY OF THE REGIONS OF UKRAINE UNDER DECENTRALIZATION.....	266
Olijnyk P. ANALYSIS OF KNOWLEDGE MANAGEMENT IN THE UKRAINE INDUSTRY	279
Gurzhy T. SCIENTIFIC APPROACHES TO FINANCIAL RELATIONS WITH FINANCIAL AND NON-FINANCIAL CORPORATIONS POLICY APPROACHES	290

УДК 330.33.01

АНТИКРИЗОВА ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА: ПІДТРИМКА МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ

ФІНАГІНА О. В.,

д.е.н., професор, завідувач кафедри
менеджменту та бізнес-
адміністрування, Черкаський
державний технологічний університет,

ПАВЛОВСЬКА А. С.,

д.е.н., доцент, професор кафедри
менеджменту та бізнес-
адміністрування, Черкаський
державний технологічний університет,

ВЛАСЕНКО В. М.,

студент-магістрант кафедри
менеджменту та бізнес-
адміністрування, Черкаський
державний технологічний університет

У статті здійснено критичний аналіз економічної політики в часи економічної кризи. Розглянуто ключові причини трансформації фази спаду економіки у кризу. Аналіз зосереджений насамперед на загальноприйнятих та найбільш вживаних антикризових заходах. Фокус дослідження також спрямований на принципи застосування антикризових інструментів з позиції захисту малого та середнього підприємництва. Запропоновані заходи, що спрямовані на пом'якшення негативного впливу економічної кризи на підприємства, що функціонують в Україні.

Ключові слова: криза; антикризова економічна політика; інструменти економічної політики; захист малих та середніх підприємств.

В статье осуществлен критический анализ экономической политики во времена экономического кризиса. Рассмотрены ключевые причины трансформации фазы спада экономики в кризис. Анализ сосредоточен, прежде всего, на общепринятых и наиболее употребляемых антикризисных мерах. Фокус исследования также направлен на принципы применения антикризисных инструментов с позиции защиты малого и среднего предпринимательства. Предложенные меры,

направленные на смягчение негативного влияния экономического кризиса на предприятия, функционирующие в Украине.

***Ключевые слова:** кризис; антикризисная экономическая политика; инструменты экономической политики; защита малых и средних предприятий.*

The article deals with a critical analysis of economic policy in times of economic crisis. The key causes of transformation of the economic downturn into crisis are considered. The analysis focuses primarily on the most commonly and commonly used anti-crisis measures. The focus of the research is also on the principles of application of anti-crisis instruments from the point of view of protection of small and medium-sized enterprises. Measures are proposed to mitigate the negative impact of the economic crisis on enterprises operating in Ukraine.

***Keywords:** crisis; anti-crisis economic policy; economic policy instruments, protection of small and medium-sized enterprises.*

Постановка проблеми. Економічна криза, має дуже великий вплив не тільки для домогосподарств, бізнесу та держави, але також має великий вплив на культурні, соціально-політичні події в країнах, постраждалих від кризи. Іншими словами, це ускладнює життя всіх громадян, навіть якщо вони цього не усвідомлюють. З 2008 року економіка України поступово демонструє фінансову а потім економічну кризу, яка охопила країну головним чином через взаємозалежність України з іноземним капіталом. У часи економічної кризи, коли суб'єкти підприємницької діяльності знаходяться в рецесії, отримують збитки, страждають від вторинної неплатоспроможності і вимушені звільняти персонал, держава втручається в ринкову економіку з метою пом'якшення наслідків цього критичного періоду, використовуючи інструменти, які прийнято називати антикризовими. Такі заходи, мета яких відродити роботу ринкового механізму, позитивно впливають на компанії, домогосподарства і, відповідно, покращують платоспроможність, активізують інвестування у довгострокові товари, формують оптимістичні очікування щодо майбутнього стану економіки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У світовій науковій теорії та методології існує досить велика кількість досліджень, розробок, публікацій, присвячених антикризовій економічній політиці, питанням її

системного дослідження і практикам регулювання. Зокрема, дослідженню проблем антикризового управління присвячені роботи таких українських вчених, як Желюк Т., Левчук О., Шембель Ю. а також зарубіжних економістів Нолман Р., Сунек М. та інших. В Україні дані дослідження не носять комплексного і синтетичного характеру, ряд питань залишається відкритими.

Мета статті. Основна мета дослідження – критичний мікроекономічний аналіз державної політики в часи економічної кризи. Аналіз зосереджений насамперед на загальноприйнятих та найбільш вживаних антикризових заходах. Фокус дослідження також спрямований на практичне застосування, особливості використання та ефективність окремих заходів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Чергування фаз розширення та спаду є невід'ємною частиною будь-якої ринкової економіки. Однак ці бізнес-цикли мають тенденцію посилюватись під впливом поведінки окремих мікроекономічних суб'єктів (суб'єктів підприємницької діяльності, фізичних осіб, включаючи спекулянтів) на ринках активів, що призводить до трансформації фази розширення буквально в економічний бум і навпаки, фази спаду у кризу. Наступні викладки допоможуть проілюструвати як виникає так звана спекулятивна бульбашка, банківська паніка та криза бізнесу які часто є причиною економічної кризи.

Спекулятивна бульбашка створюється в період загального економічного оптимізму. Спочатку фаза зростання спричинюється зниженням процентних ставок. Споживання та інвестиції зростають, в результаті чого доходи компаній та доходи домогосподарств також зростають. Бізнес та споживачі в таких умовах можуть дозволити собі збільшити свої інвестиції та споживання, і цей процес триває знову і знову, повторюється, підвищуючи добробут усіх людей, що беруть участь у цьому циклі. Зниження процентних ставок та загальний інвестиційний оптимізм викликають зростання цін, цінні папери, нерухомість та інші активи збільшуються. Усі очікують їх стійкого зростання, і саме тому підприємства, фізичні особи вкладають у активи все більше і більше грошей, із розрахунком отримати користь у майбутньому, продати.

Оскільки всі бажають купувати і ніхто не бажає продавати, ціни на активи ростуть до нереальних висот. Це, звичайно, не може тривати вічно. Економічна експансія може призвести до виникнення «спекуляційної бульбашки» на ринках активів. Це дуже небезпечне явище, бо така «бульбашка» врешті-решт лопне і ціни на активи різко знизяться. Стрімке падіння цін на активи, призводить до значного підвищення процентних ставок, в свою чергу підвищення процентних ставок ще більше пригнічує інвестиції і споживання. Тільки тоді, коли ціни на активи настільки низькі, що ніхто не очікує їх подальшого спаду, відбудеться злам – спекулянти починають очікувати майбутнього зростання цін на активи та знову починають здійснювати покупки [1, с. 515].

Банківська паніка. В період розширення, тобто період зростання «спекулятивної бульбашки» домогосподарства, інвестори та спекулянти позичали гроші у банків, щоб придбати свої активи. Кожен банк має власну систему виявлення кредитоспроможності, свій рейтинг для визначення платоспроможності клієнта та інші показники, за якими він готовий надати різні позики. Однак якщо банк не обережний і значна частина його позик – інвестиції з високим рівнем ризику, некредитоспроможні клієнти можуть постраждати від фінансової кризи і не зможуть повернути свої кредити. Так через свою необережність та фінансову кризу банк може збанкрутувати. І на ринку може бути кілька таких банків. Коли інші вкладники бачать крах декількох банків, починається паніка. Краще зняти гроші зараз, якщо їх банк збанкрутує, інакше вони більше ніколи не побачать своїх депозитів. Така позиція може тоді навіть відносно здоровий банк довести до краху. Причиною банкрутства є лише паніка його вкладників. Банківська справа є крихкою галуззю, оскільки вона залежить від довіри вкладників. Поки довіра триває, банки міцні, коли довіра зникає, банки руйнуються. Ситуацію може врятувати центральний банк. Центральний банк може врятувати банк до банкрутства, якщо в такій ситуації він виконує свою роль «кредитора останньої інстанції» і почне надавати банкам дисконтні позики. Фінансова криза та банківська паніка – дуже небезпечний результат економічного спаду та становлять серйозну небезпеку для економіки [1, с. 515].

Криза бізнесу. Термін криза компанії можна вважати етапом її життя, що призводить до несприятливого розвитку її потенціалу, радикальне зниження продажів, зниження чистої вартості, зниження ліквідності, тим самим безпосередньо загрожуючи його подальшому існуванню [2, с. 101]. Основне завдання кожного суб'єкта господарювання – намагатися знайти найоптимальніша відповідь на три основні економічні питання – що, як і для кого виробляти, що залежать від взаємовпливу попиту та пропозиції, тобто ринкового механізму. Але в часи економічної кризи попит та пропозиція суттєво змінюються, тому необхідно шукати нові відповіді на вищезазначені питання, щоб не допустити в компанії власної кризи.

З наведеного аналізу випливає, що економічна криза безпосередньо, або опосередковано впливає на всі мікроекономічні утворення, що пов'язано з їх взаємозалежністю та характером ринкових процесів. Прямий і найбільш суттєвий вплив справляє криза на підприємства таких галузей як машинобудування (включаючи автомобільну промисловість), туризм, ринки збуту нерухомості, будівельну галузь, а також послуги, такі як послуги салонів краси, туристичні та спортивні заклади, обмежуються витрати на науку та дослідження, експортні компанії, у яких за умов кризи збільшується вартість сировини та матеріалів, що призводить до падіння їх конкурентоспроможності на світових ринках, банкрутства, а відтак, поглиблення вже існуючої кризи.

Важливість держави в умовах кризи. Переважна більшість елементів бізнес-середовища (закон, політика, соціальні аспекти, загальний економічний клімат компанії тощо) цілком у руках або значно залежить від держави [2, с. 18]. Своєю дією та інструментами держава може стимулювати підприємства та домогосподарства поводитись певним чином. Тому саме державна спрямована антикризова політика покликана оздоровити економічне середовище, відновлюючи впевненість інвесторів у майбутньому зростанні економічних та соціальних показників добробуту держави чи регіону.

Розглянемо принципи антикризової політики держави, покликані пом'якшити згубний вплив на малі та середні підприємства України.

1. Створення спеціального незалежного органу, який складається з відібраних експертів з різних галузей економічного буття держави, що розроблятиме комплекс антикризових заходів.

Нині, відповідно до Закону України «Про основи національної безпеки» № 964 ІУ від 19 червня 2003 р. [3] в питаннях національної безпеки інституційний супровід здійснюють: Президент України; Верховна Рада України; Кабінет Міністрів України; Рада національної безпеки і оборони України; міністерства та інші центральні органи виконавчої влади; Національний банк України; суди загальної юрисдикції; Прокуратура України; місцеві державні адміністрації; Служба безпеки України, Державна прикордонна служба України та інші військові формування, утворені відповідно до законів України. Охарактеризуємо повноваження перерахованих вище суб'єктів у системі інституційного забезпечення економічної безпеки [3]:

- Президент України як глава держави, гарант державного суверенітету, територіальної цілісності України гарантує дотримання положень Конституції України, прав і свобод людини і громадянина, є Верховним Головнокомандувачем Збройних сил України і Головою Ради національної безпеки і оборони України, здійснює загальне керівництво у різних сферах економічної безпеки України;

- Верховна Рада України в межах повноважень, визначених Конституцією України, визначає засади структурної політики, формує законодавчу базу в сфері економічної безпеки;

- Рада національної безпеки і оборони України координує та контролює діяльність органів виконавчої влади у сферах економічної безпеки; з урахуванням змін у геополітичній обстановці вносить Президенту України пропозиції щодо уточнення Стратегії національної безпеки України та Воєнної доктрини України;

- Кабінет Міністрів України як вищий орган у системі органів виконавчої влади забезпечує державний суверенітет і економічну самостійність України в проведенні структурних реформ;

- Національний банк України відповідно до основних засад грошово-кредитної політики визначає та проводить грошово-кредитну політику, яка

б максимально підтримувала стратегічні пріоритети і з одночасним дотриманням фінансової складової економічної безпеки України;

- міністерства, Служба безпеки України в межах своїх повноважень мають забезпечувати виконання передбачених Конституцією і законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України завдань економічної політики, реалізацію концепцій, програм з максимально можливим гарантуванням параметрів економічної безпеки;

- місцеві державні адміністрації в розробці та реалізації програмно-планових документів мають гарантувати підвищення параметрів економічної безпеки територій [4, с. 59–64]. Тобто, нині в Україні відсутній державний орган, стрижневою функцією якого є розробка антикризової політики.

2. Антикризові пакети мають бути спрямовані насамперед на підтримку малих та середніх підприємств. Отже, головна мета – підтримка зайнятості на найвищій можливий рівень, заохочення роботодавців до підтримки поточної кількості службовців [5, с. 19–32; 6, с. 64].

3. Інший принцип антикризових заходів – зменшення податкової квоти та зменшення втручання держави. Поряд з цим принципом слід врахувати, що в умовах застосування таких антикризових кроків, вплив на видатки державного бюджету є меншим, ніж ефект від стимулювання зростання економіки України, що згодом збільшить дохідну частину державного бюджету.

4. Ще одна необхідна умова для встановлення цілей антикризової політики – економіка України в умовах кризи страждає не від зниження внутрішнього попиту, а переважно від падіння зовнішнього попиту.

5. Важливим принципом у розробці антикризових заходів є також спрямування на попередження кризових явищ та уникнення лобіювання інтересів певних груп. Сьогодні лобіювання взагалі вважається законною частиною політичної культури – на жаль, межу між лобізмом та надмірним впливом, включаючи корупцію, неможливо визначити точно. Особливо погано те, що перевага надається одній групі учасників ринку (фермерам, виробникам-експортерам тощо) зазвичай це ставить інших учасників у невідгідне становище. Після надання певної переваги, як правило, ніколи не можна побачити, де цей процес закінчиться [2, с. 18]. Тому дуже

важливо, щоб держава ретельно аналізувала та контролювала кожен запропонований захід з метою досягнення лише тих цілей, які принесуть користь суспільству в цілому.

6. Серйозною проблемою, з якою стикаються малі та середні підприємства у кризові періоди, є проблема грошових потоків. Тому урядові заходи покликані сприяти покращенню платоспроможності підприємств, спростити та полегшити можливість оформлення позик. В період кризи бізнес стикається з недовірою та високим рівнем невизначеності, який поступово впливає на економічний результат функціонування підприємств.

7. Антикризові заходи повинні мати додатковий ефект – підвищення рівня впевненості у майбутній стабілізації та зростанні економіки.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, антикризові заходи у вітчизняних умовах, що покликані прямо чи опосередковано пом'якшити вплив кризи на малі та середні підприємства, мають бути сфокусовані на:

- сприяння зайнятості;
- зменшення соціального страхування;
- запровадження знижки на соціальне страхування для роботодавців;
- підтримку освіти та навчання працівників;
- формування сприятливого інвестиційного клімату для зовнішніх інвесторів;
- збільшення державних інвестицій;
- безпосередня підтримка бізнесу у форматах: зниження ставки податку на прибуток підприємств; стимулювання експорту; лібералізація норм законодавства про неплатоспроможність; трансформації на фінансовому ринку.

Література:

1. Holman Robert. *Ekonomie*. Praha, 2002. 714 s. ISBN 80-7179-681-6.
2. Synek Miloslav a kol. *Podniková ekonomika*. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2002. 479 s. ISBN 80-7179-736-7.

3. Закон України «Про основи національної безпеки»: Закон України № 964IV від 19 черв. 2003 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
4. Левчук О. В. Економічна безпека України в контексті глобалізаційних викликів. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. № 8. С. 59-64.
5. Желюк Т. Економічна безпека в системі інституційного вектора збалансованого розвитку. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2013. Вип. 1. С. 19–32.
6. Шембель Ю. С. Прогнозування кризового стану підприємства й обґрунтування комплексу заходів антикризового управління. Дніпропетровськ: НМАУ, 2012. 188 с.

Наукове видання

**Збірник наукових праць Донецького державного університету
управління**

**«ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СТАБІЛЬНОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ»**

Серія «Економіка»

Том XX

Випуск 311

Мови: українська, російська, англійська

Відповідальний за випуск

О. В. Балусєва

Технічні редактори

**З. М. Калюжна,
О. О. Дубравіна**

Підписано до друку 26.02.2019. Формат 60x84/16. Папір офісний.
Гарнітура Times New Roman Cug. Друк цифровий. Ум. друк. арк. 17,6.
Обл.-вид. арк. 13,5. Наклад 100 прим.

Донецький державний університет управління 87513,
м. Маріуполь, вул. Карпинського, 58